

**NICOLA STANISLAVICH – EPISCOP DE NICOPOLIS
AD HYSTRUM ȘI EPISCOP DE CENAD
(1725–1739 / 1739–1750)**

Claudiu Sergiu Călin, Marius Oanță***

Cuvinte cheie: episcop, franciscani, bulgari, pavlicheni, catolic

Keywords: bishop, Franciscans, Bulgarians, Paulicians, Catholic

Premisele numirii lui Stanislavich în scaunul episcopal de Nicopole

Anterior Păcii de la Passarovitz (1718), când Oltenia se afla în sfera de influență austriacă, prezența catolicilor bulgari este menționată constant pe teritoriul Munteniei. Încă de la 1623, la început *Custodia*, apoi *Provincia “Imaculatei Concepțiuni” a Ordinului Fraților Minori Observanți* (creată de Sfântul Scaun special pentru catolicii bulgari) administrează și Vicariatul Apostolic al Valahiei, iar în urma Vizitelor Apostolice ale episcopului Peter Bogdan Bakšić se menționează – la Craiova, Slatina, Caracal (1640) sau Salcuța (1648) – prezența catolicilor bulgari ciprovicieni veniți cu negoț în Țara Românească sau a unei populații de pavlichieni “fugite” din calea turcilor sau a birurilor împovărătoare.¹ Alături de aceste populații, episcopul de Sofia constată la curtea domnului muntean, de la Târgoviște, un oarecare număr de copiiști de origine bulgară (la 1653), care se ocupau cu transcrierea documentelor domnești, și care veneau și la București, atunci când condițiile de viață improprie, ori când dese războaie impuneau mutarea reședinței domnului. În 1666, provincia monastică a Fraților Minori Observanți din Bulgaria, cu sprijinul populației catolice pavlichiene construiește Biserica Bărăția din București², acolo unde se constată existența unei populații

* Arhiva Diecezană a Episcopiei Romano-Catolice de Timișoara, Timișoara, str. Augustin Pacha Nr. 4, e-mail: duratti2002@yahoo.de.

** Institutul de Istorie “George Barițiu” Cluj-Napoca.

¹ Maria Holban, Paul Cernovodeanu, ed., *Călători străini despre Țările Române*, vol. V (București: Ed. Științifică, 1976), 207–209; 267.

² Inscripția de la biserica Bărăția din București menționează, în limba latină, următoarele: EXSTRVCTA A[PUD]. P[ATRES]. P[ATRI]. FR[ANCISCI]. PROVIN[CLÆ]. BVVVGARLÆ-A[NNO]. D[OMINI]. 1666. Cf. N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria Românilor, partea II, Acte relative la istoria cultului catolic în Principate*, cap. IV, Documente scoase din arhiva arhiepiscopiei catolice din București privitoare la Istoria Românilor, doc. I, 226. Acest document, din anul 1692, amintește de hramul Bărăției din București și anume *Uspeniia* (кдчъ,

catolice bulgare provenită din regiunile Nicopole și Ciproveț, venită vremelnic în capitala Valahiei din rațiuni comerciale. Mai târziu, Giovanni Steffano [Conte] Knezević, arhiepiscop de Sofia, pe fondul deselor războaie dintre turci și austrieci, precum și a înnăbușirii Răscoalei de la Ciproveț, “scoate” populația catolică din Bulgaria (1689–1690) și se refugiază la Brașov (Corona) sau la Sibiu (Cibinum), fără a-și putea exercita mandatul cu care a fost investit.³ Moare un an mai târziu la Sibiu, fiind înmormântat în biserica iezuiților din Alba Iulia. La scurt timp după Knezević moare în 1692 și sufraganul său, episcopul de Nicopole ad Hystrum, Anton Stephani [Stephanov], lipsind populația catolică bulgară de o ierarhie proprie și de servicii religioase celebrate în mod regulat.⁴ Între 1692–1707, catolicii bulgari sunt răspândiți pe teritoriul Valahiei, Bulgariei și Transilvaniei; fără a avea un episcop propriu care să îi asiste din punct de vedere pastoral. Sunt menționate mai multe orașe în care populația bulgară catolică se așează, anterior Păcii de la Passarovitz, precum: Râmnic, Brădiceni sau Craiova.⁵ În ultimul oraș se naște la 9 mai 1694, Nicola [Paulichianich/ Pauliganich] alias Stanislavich, după cum menționează *Lib[e]r Baptizatorum Parochie Craiovensis*, ca fiu legitim al lui Michael și al Elenei.⁶

Adormirea Maicii Domnului, celebrată la 15 august), lucru care vine să întărească faptul că această biserică a fost clădită cu sprijinul populației catolice bulgare.

³ Archiv. Propag. Bulgarie, Scritturae rif., vol. I, CCIII-CCIV, A. 6 Augusti–10 Maii, apud Eusebius Fermendziu, *Acta Bulgariae Ecclesiastica ab anno 1565 usque ad. a. 1799*, volumen Decimus Octavum, III, (Zagrabie: Academia Scientiarum ed Artium Slavorum Meridionalium, 1887), 310–312.

⁴ În 1688 are loc Răscoala populației catolice bulgare de la Ciproveț (unde se afla sediul arhiepiscopal de Sofia, cu titlul canonic de Sardica), iar cu această ocazie participă, atât la pregătirea acesteia, cât și la răscoala propriu-zisă, familia Stanislavich. Sunt menționați cu acest prilej, printre cei care conduceau răscoala Mihai și Ivan Stanislavich, antecesorii ai episcopului nicopolitan. Mihai Stanislavich a purtat drapelul și a fost în prima linie a luptelor dintre populația catolică și otomani. Despre Ivan Stanislavich, cel care dorea emanciparea bulgarilor de sub jugul turcesc, documentele vremii menționează că a condus răscoala aspru înnăbușită. Cf. Ioan Vasilcin, *Episcopul nostru Nikola Stanislavici* (Timișoara: Walderpress), 15; Ljubomir Miletić, *Izsledvanija za bulgarite ot Banata*, doc. XVI.

⁵ Șerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă (1718–1739)* (București: Ed. Enciclopedică, 1998), 297.

⁶ Archivum Diocesanum Timisorensis [în continuare ADT], *Fond: Personalia Nicola Stanislavich*, 1724, Extras de botez. Din păcate Registrele de Stare Canonică ale Parohiei Romano-Catolice din Craiova, în special cel al botezaților (*Liber Baptizatorum*) din acea perioadă nu se mai păstrează, certificatul de botez al viitorului episcop nicopolitan este eliberat în anul 1724, fiind în fapt un extras din matricola de botez, eliberat se pare înainte ca Stanislavich să fi fost numit episcop de Nicopole și administrator apostolic al Vicariatului Apostolic al Valahiei. Acest document a fost eliberat, potrivit prescripțiilor vremii, de către ministrul provincial al fraților minori observanți bulgari din Valahia, Iacob Cervich, care îndeplinea și oficiul de guardian de Craiova. Se pare că Iacob Cervich îl precede în această funcție pe Stanislavich, care devine guardian poate chiar în același an, 1724.

Nicola Stanislavich s-a născut la 9 mai 1694⁷, iar după alte surse biografice și istorice, azi infirmate, la 8 mai 1694⁸, fiind membru al unei vechi familii bulgare din Ciproveț, venită din Belene – familia Pauliganich/ Paulichianich sau Stanislavich.⁹ În 1717 este sfințit preot al ordinului franciscan din provincia monastică bulgară, iar în 1725 îl regăsim pe fratele Nicola în postul de guardian al mănăstirii franciscanilor din Craiova, pentru ca doar după câteva luni, la 11 iunie 1725, să fie numit, iar la 24 iunie al aceluiași an să fie consacrat episcop de Nicopole.¹⁰ Activitatea sa, ca episcop de Nicopole, însă cu reședința la Craiova, oraș aflat pe atunci sub stăpânirea austrieșilor, a fost una deosebit de interesantă, de prolifică și, totodată, de promițătoare. Ea a durat însă doar ceva mai mult de zece ani, până când un nou conflict al Imperiului Otoman cu Imperiul Habsburgic va pune capăt definitiv acestui intermezzo modernizator și civilizator pentru meleagurile valahe.

Destul de tânăr, la vârsta de 15 ani, intră în Ordinul Fraților Minori (franciscani observanți) ai provinciei monastice bulgare a “Imaculatei Concepțiuni”, absolvind ciclul filosofic (între 1709–1713) și ciclul teologic (între 1713–1717), fiind menționat, la cea dată, în documentele vremii ca fiu [in] “*nostra Provincia Alumno*”. În 1717, la finalul studiilor teologice este consacrat preot pentru deja amintita provincie. Din păcate, pentru perioada de început a vieții sale, datele referitoare la activitatea desfășurată sunt destul de sărace, probabil datorită deselor războaie precum și a mutării reședinței episcopale în etape succesive de timp.

Perioada 1717–1725, atunci când își desfășoară activitatea misionară numai în Vicariatul Apostolic al Valahiei, coincide cu începutul administrației austriece asupra Olteniei, când trupele austriece încearcă să inițieze o serie de

⁷ Koloman Juhász, Adam Schicht, *Das Bistum Timișoara-Temesvar. Vergangenheit und Gegenwart* (Timișoara: Typografia Sonntagsblatt, 1934), 94.

⁸ Kálmán Juhász, “Nikolaus Stanislavich, O.F.M., Bischof von Csanád”, *Archivum Franciscanum Historicum*, Periodica Publicatio Trimestris, Typographia, Directio et Administratio Ad Claras Aquas (Florentiae, Brozzi-Quaracchi, 1959): 427.

⁹ Vasilcin, *Episcopul*, 13–14. Ioan Vasilcin opinează că episcopul Stanislavich făcea parte dintr-o veche familie din Belene (regiunea Nicopole), care l-a dat pe cel dintâi episcop de Nicopolis ad Hystrum, Filip Stanislavov. Tot din această familie mai făcea parte și al doilea arhiepiscop de Sardica (Sofia), Stephan Knezević (1677–1691). Acesta avea printre antecesorii săi importanți familii nobiliare, atât din Ungaria, cât și din Bulgaria, printre care se pot enumera: baronul Parchservits, Knezevich, Piacsevich, Brancovics și Czerkiczy. Pentru mai multe detalii asupra ascendenței lui Nicola Stanislavich, vezi spre exemplu, scrisoarea împărătesei Maria Teresia din Viena, datată 29 decembrie 1745, disponibilă în Fermendžiu, *Acta Bulgariae*, doc. CCLXI, 380–385.

¹⁰ Martin Roos, *Erbe und Auftrag*, vol. I, 2a, *Die alte Diözese Csanád. Zwischen Grundlegung und Aufteilung 1030 bis 1923*, Teil 2a, vom Barock bis zur Revolution 1718–1850, Teilband a/ 1718–1800 (Groß-Betschkerek, Temeswar, 2010), 146–147.

reforme administrative în această provincie. Se știe cu certitudine că episcopul bulgar a încercat să își aducă aproape o parte însemnată a catolicilor bulgari, pe care antecesorii săi, episcopii de Nicopole și arhiepiscopii de Sofia, nu au reușit să-i coaguleze în Valahia sau Oltenia (după 1716, Provincie de sine-stătătoare sub ocupație austriacă).

Stanislavich și-a stabilit centrul episcopal la Craiova (1725), de unde în repetate rânduri, inițiază și transmite o serie de documente, solicitând sprijinul Congregației “De Propaganda Fide”, dar și ajutorul Camerei Aulice Austriece și a prințului Eugeniu de Savoia, pentru a înlesni o serie de avantaje pentru populația catolică așezată acum în Oltenia sau pentru a păstra privilegiile acordate bulgarilor de Constantin Brâncoveanu. Numirea prin care în 1725 Sfântul Scaun îi atribuie funcția de episcop de Nicopolis ad Hystrum, nu este deloc întâmplătoare. Înainte de a fi desemnat episcop de Nicopole și administrator apostolic al Valahiei, Nicola Pavlichianich (transliterat uneori și Pavlichianic[č]), îndeplinea funcția de guardian al conventului franciscan din Craiova, lucru destul de ciudat dacă privim la prescripțiile Bisericii din vremurile noastre. Cu toate acestea, franciscanul observant bulgar, primește oficiul de guardian al comunității din Craiova.¹¹ Din rațiuni practice, și pentru că Stanislavich cunoaște bine populația catolică bulgară, Sfântul Scaun îl numește episcop de Nicopole. Faptul că provenea din rândurile populației catolice bulgare o spune chiar numele său, Pavlichianich/ Pauliganich, lucru confirmat și de documentele transmise din sediul său episcopal din Craiova, semn că Suveranul Pontif nu făcea o distincție clară între bulgari și pavlicheni. Numele de Stanislavich poate fi chiar o poreclă atribuită familiei sale, dar pe care și-o păstrează și și-o oficializează și în documentele de cancelarie.

În timpul episcopatului lui Stanislavich, domnitorul Nicolae Mavrocordat (21 ian. 1716 – 25 noi. 1716; mart. 1719 – sept. 1730) acordă un privilegiu mănăstirii catolice din Târgoviște și patru slugi, precum și scutirea de toate dărilor către visteria domnească, începând cu anul 1726.¹² În 1728, episcopul bulgar vrea să aducă în Oltenia și cealaltă parte a bulgarilor catolici, pentru a uni cele două Vicariate Apostolice, motiv pentru care îl însărcinează pe Blasius Milli, misionar bulgar și paroh de Russe, să atragă și să aducă această populație în Oltenia. Printr-un document datat 10 mai 1729, al aceluiași Milli, adresat cardinalului prefect al Congregației *De Propaganda Fide*, se vorbește despre privilegiile pe care

¹¹ Deși lipsesc documentele vremii, lesne ne putem imagina că, Nicola [Pavlichianich/ Pauliganich] alias Stanislavich, îndeplinea această funcție anterior anului 1725, probabil cu un an mai înainte, deși nu se regăsește numele său în documentele cercetate. Probabil, în anii următori, urmând exemplul cercetătorilor de la sfârșitul secolului al XIX-lea, atunci când se vor iniția o serie de cercetări ample în Arhivele Sf. Scaun, să descoperim o serie importantă de documente referitoare la episcopul bulgar.

¹² Iorga, *Studii și documente*, 231, doc. VIII.

bulgarii catolici le au în Oltenia, semn că o parte dintre acestea au fost păstrate din timpul lui Constantin Brâncoveanu, iar așezarea lor la Craiova le-ar putea aduce numai beneficii.¹³ La 23 decembrie 1728, Stanislavich îl invitase în Oltenia și pe parohul de Belene, Luca Raphael Biagi, dar din lipsă de bani pentru drum, acesta nu se prezintă la Craiova, însă scrie cardinalilor de la Roma, informându-i că bulgarii catolici sunt deja în orașul de reședință al episcopului.¹⁴ În 1730, pentru a putea reclădi biserica și casa parohială din Craiova, care deveniseră neîncăpătoare pentru mulțimea de catolici veniți în acest oraș, în ultimii cinci ani, episcopul Stanislavich se adresează principelui Eugeniu de Savoya pentru a cere stipendii pentru reclădirea acestora, precum și pentru obținerea unui teren în proximitatea bisericii.¹⁵ În 4 iunie 1734 (stil vechi), un oarecare Ștefan “săn Statei” dă un zapis, prin care, punând în aplicare porunca “Cinstitei cămări”¹⁶, vinde locul și casa alăturată mănăstirii franciscanilor observanți din Craiova, al cărui guardian era părintele Serafim [Lippoli], pentru mărirea bisericii.¹⁷ Demn de menționat este și faptul că acest privilegiu nu era singular, Nicola Stanislavich, în timpul episcopatului său, reușește să coaguleze bulgarii catolici în mai multe centre și să obțină pentru aceștia pământuri pentru culturi și scutirea de taxe.¹⁸ Principalele centre catolice bulgare sunt menționate la: Craiova, Râmnic, Brădiceni (1725), Cerneț și Islaz (1730) – toate aceste centre se bucurau de privilegiile acordate de către austrieci, prin grija episcopului nicopolitan.¹⁹ Pentru că, la începutul anului 1730, numărul de suflete estimat la Craiova era de aproximativ 2000 de persoane, Nicola Stanislavich adresează Curții Imperiale de la Viena un memoriu, în patru puncte²⁰, care prevedea printre altele: mărirea bisericii, construirea unui gimnaziu de limbă latină și germană, a unui seminar și înființarea unei episcopii

¹³ Archiv. Propag. Bulgaria, vol. III, apud Fermendžiu, *Acta Bulgariae* doc. CCXXXIX, p. 246 și passim.

¹⁴ Ibid., doc. CCXL, 247–249. În cuprinsul aceluiași document se menționează un alt stabiliment al bulgarilor catolici la Islaz.

¹⁵ Ibid., doc. CCXLII, 350 și passim. În capitala Olteniei, Craiova, la 1730, rezidau cinci zeci de mii de suflete (*numerum mille circiter quingentiarum animarum attingentes*). Din acest număr, doar 5000 de suflete erau catolici, în principal de origine germană și bulgară.

¹⁶ Aici “Cinstita Cămară” are sensul de Camera Aulică Austriacă, folosirea acestei formule se datorează limbii române din acele vremuri, o limbă arhaică și neevoluată. Dacă în limba italiană sau latină pentru această formulă exista un corepondent, pentru limba română acesta lipsea cu desăvârșire și se folosea cuvântul “cămară” (n.r).

¹⁷ Iorga, *Studii și documente*, doc. X, 232.

¹⁸ Rodica și Vlad Mixich, “Comunitățile catolice din Oltenia”, *Pro Memoria*, nr.4 (2005): 117.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Memoriul episcopului Stanislavich ajunge până la Comitele Wallis și este datat la 31 martie 1731. Acesta este disponibil în original în Arhiva Ministerului de Război din Viena. O reproducere a acestui document este disponibilă în Euxodiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. VI (1700–1750) (București, 1878), doc. CCXLVIII, 412–414.

catolice de sine-stătătoare în Oltenia, cu sediul episcopal la Craiova.²¹ În opinia lui Șerban Papacostea, toate aceste măsuri urmăreau să facă prozelitism printre ortodocși, iar numărul catolicilor din Oltenia să crească, opinie nesusținută de documentele vremii. Măsurile Camerei Aulice Austriece și ale prințului Eugeniu de Savoya, cerute și susținute de Nicola Stanislavich, urmăreau de fapt o mai puternică inter-conectare a catolicilor bulgari și administrarea acestei provincii canonice în condiții optime. Între 1737–1739, izbucnește un nou conflict armat între austrieci și turci, iar în 1738 austriecii sunt nevoiți să părăsească Oltenia, împreună cu bulgarii catolici pavlichieni care se vor refugia alături de episcopul lor în Banat, formând mai multe așezări, concentrate la scurt timp în doar două: la Vinga (Theresiopolis) și Beșenova Veche. Reformele propuse de Nicola Stanislavich pentru organizarea ecleziastică de rit latin din spațiul Valahiei nu își vor mai găsi aplicarea, iar din documentele disponibile astăzi, nu ne putem face o părere dacă aceste reforme au fost aplicate pe durata funcționării administrației austriece în Oltenia. Cert este că populația catolică bulgară din Oltenia, venită în Banat, se va bucura aici de foarte multe dintre privilegiile de care se bucurase anterior în Oltenia. Nicola Stanislavich, episcopul care va înlesni aceste privilegii pentru bulgarii catolici, va rămâne în memoria conaționalilor săi de pe teritoriul Vechiului Regat și de pe teritoriul actualului Banat, ca o persoană care, trecând peste piedicile vremelnice, a înlesnit pentru populația bulgară foarte multe dintre privilegiile acordate, fiind primul și singurul episcop bulgar născut în Craiova, ori pe tot cuprinsul României de astăzi.

Numirea episcopului Stanislavich ca episcop de Cenad

Cel de-al 76-lea episcop de Cenad, Adalbert von Falkenstein, a încetat din viață la 27 septembrie 1739, în Timișoara, după o lungă suferință, fiind înmormântat, împotriva dorinței sale, în cripta bisericii “Sfântul Gheorghe”, care aparținea iezuiților. Dorința sa testamentară inițială era de a fi înhumat în cripta noii catedrale, cripta de azi a Domului. În absența unui episcop pe scaunul episcopal de Cenad, conducerea problemelor a fost preluată de canonicul Johann Gabriel Mayer, în calitate de vicar capitular. Dar, deja la 21 octombrie 1739, împăratul îl numea pe episcopul de Nicopole, Nicola Stanislavich, în calitate de episcop de Cenad.²²

²¹ Ibid., 118. Așa cum am arătat mai sus, spre sfârșitul anului, numărul catolicilor ajunsese la 5000 de suflete, în majoritate germani și bulgari. Rodica și Vlad Mixich, în opera citată, nu indică sursa informațiilor nici documentul care să ateste numărul celor 2000 de suflete. Șerban Papacostea, *Oltenia*, 298. Șerban Papacostea reiterează reformele care doreau a fi puse în fapt de către austrieci.

²² Martin Christian Batisweiler, *Aufstieg und Entwicklung der Diözese Csanad 1716–1778. Hausarbeit zur Erlangung des Magister Grades des Ludwig-Maximilians-Universität München* (München, 1986), 78.

Trecerea Dunării și așezarea bulgarilor în Oltenia, după cum am văzut deja, nu va fi una de durată, această populație catolică, precum și administrația militară și civilă austriacă trebuind să se retragă în 1738 spre Transilvania și Banat. În aceste condiții, această națiune încercată, împreună cu episcopul ei, Stanislavich, se va refugia din fața invaziei otomane în Banat, așezându-se, printre altele, la Beșenova Veche (azi Dudeștii Vechi) și la Vinga, unde va întemeia așezări prospere ce se vor bucura de tot sprijinul administrației și al autorităților imperiale. Interesant este că, încă de la venirea bulgarilor în Banat, episcopul Stanislavich a obținut de la administrația camerală a Banatului, pentru conaționali săi refugiați, laici și preoți – unii dintre ei, după cum vom vedea sărăciți – ajutoare în sare și făină.²³ Episcopul Stanislavich se va refugia din fața turcilor la Viena, astfel că în perioada 1737–1739 el se va regăsi în capitala imperiului. La scurt timp după ce a fost anunțată vacantarea scaunului episcopal de Cenad, va fi anunțată și cea a scaunului episcopal de Pécs (Fünfkirchen/ Quinque Ecclesiae). În ceea ce privește Dieceza de Cenad, Consiliul Imperial de Război (Hofkriegsrat) și Camera Aulică Imperială (Hofkammer) au continuat tradiția inițiată de prințul Eugeniu de Savoia, prezentându-i împăratului candidații la scaunul episcopal.²⁴ Unul dintre aceștia era și episcopul Stanislavich, care candida în paralel și la scaunul episcopal de Pécs. Numele celorlalți candidați nu ni s-au mai păstrat, dar se pare că episcopul de Nicopole nu era singurul. Candidatura sa se datora faptului că, teritoriul diecezei sale, de Nicopole, fusese pierdut, episcopul rămânând practic fără dieceză. Astfel, la 21 octombrie 1739, împăratul Carol al VI-lea îl numea pe Nicola Stanislavich drept cel de-al șaptezeci și șaptelea urmaș al sfântului Gerhard de Sagredo, primul episcop de Cenad.²⁵ Motivele acestei numiri nu ne sunt cunoscute. Se pare că bunul renume pastoral și serviciile aduse de familia episcopului bulgar Casei de Austria, au avut un cuvânt greu de spus.

După cum se obișnuia la acea dată, numirea de la Roma era precedată de așa-numitul proces canonic informativ (*Processus informativus*) prin care erau confirmate sau, după caz, infirmate calitățile și caracterul candidatului la scaunul episcopal. Astfel, procesul canonic a avut loc la Viena pe la mijlocul anului 1740, fiind prezidat de nunțiul papal în Imperiul Habsburgic, arhiepiscopul Camillo Paolucci. Primul martor al procesului a fost preotul Johann Lucas de Buisson, în vârstă de 42 de ani, paroh de Rusova. Acesta a descris situația diecezei la acea dată, în felul următor: “în Timișoara existau 300 de

²³ Juhász, “Nikolaus Stanislavich”, 433.

²⁴ Batisweiler, *Aufstieg und Entwicklung*, 79.

²⁵ Ján Vasilčin, *Dugadžáji ud Istorijata na Balgarete i na Balgarete-Palcene* (Timișoara: Edit. Waldpress), 125.

case în care locuiau 3000 de suflete, parte catolici, parte “sectanți”.²⁶ În ceea ce privește biserica episcopală – catedrala, exista doar piatra de temelie și terenul pe care urma să fie construită aceasta. Biserica de care se servește episcopul până la terminarea catedralei era biserica iezuiților, care este totodată și biserică parohială. Acolo exista un baptisteriu, un *sacrarium*, precum și unele relicve păstrate cu demnitate. Biserica deținea o mică orgă, turnul fiind prevăzut cu clopote²⁷, iar cimitirul era îngrădit cu un gard de lemn. Episcopul de Cenad dispunea de paramente proprii, iar veniturile sale se ridicau la 4000 de florini, la care se adăugau și unele venituri mai mici. Capitlul Catedral era format din patru membri a căror venit se ridica la 400–600 guldeni. Exista și o mică școală. Existau călugări franciscani, iezuiți și trei călugări mizericordieni. Mai exista și confreria “Sf. Ioan Nepomuk”, precum și ordinul terțiar franciscan. Cel de-al doilea martor al procesului canonic a fost parohul din Biserica Albă (*Weißkirchen*), Johann Georg Spindler, care a confirmat spusele lui Buisson, fixând însă numărul catolicilor din Timișoara la cinci sute.²⁸

Procesul a fost întrerupt, pentru scurtă vreme, datorită bolii episcopului Stanislavich, fiind reluat la data de 28 iunie 1740. La această dată au mai depus mărturie în cadrul procesului și călugării franciscani din Viena, Alexander Fleischmann, Placidus Herzog și Narcissus Schweiger. Cu toate acestea, la 28 septembrie 1740, după ce s-a supus votului în consistoriul din 16 septembrie 1740, decretul de numire era emis, iar la 30 septembrie 1740, Roma a anunțat transferarea jurisdicției lui Stanislavich de la Nicopole la Cenad. Episcopul va amâna, din motive de sănătate, călătoria spre noua sa dieceză, însă în Săptămâna Mare a anului 1741, după o călătorie cu vasul pe Dunăre, este atestată deja prezența sa la Timișoara.

Imediat după instalarea episcopului Stanislavich în biserica iezuiților, ca episcop de Cenad, la 5 februarie 1741, acesta a primit și demnitatea de comite suprem al comitatului Cenad, demnitate în care a fost numit de către împăratul Carol al VI-lea încă din data de 2 ianuarie 1741. Instalarea în această demnitate s-a desfășurat la Makó la 27 februarie 1741.²⁹

Problema edificiului reședinței episcopale revine și în timpul episcopului Stanislavich. Noul episcop aflase încă pe când se mai afla la Viena de situația locuinței, astfel că, la 30 mai 1740, el înainta autorităților o scrisoare în care cerea să i se pună la dispoziție un spațiu în care să nu mai fi locuit, niciodată

²⁶ Sub această denumire se înțelegeau în primul rând ortodocșii, dar și protestanții.

²⁷ Acestea au fost primele clopote care au fost aduse în Banat, la Timișoara, după 1716.

²⁸ Juhász, “Nikolaus Stanislavich”, 434–435.

²⁹ *Schematismus Cleri Dioecesis Csanádiensis pro Anno Domini Jubilari MDCCCC* (Temesváriini: Typis Dioecesis Csanádiensis, 1899, în continuare *Schematismus*), 49; Juhász, *Nikolaus Stanislavich*, p. 436.

înaintea sa, persoane laice, de orice statut social ar fi fost ele. De această dată, autoritățile s-au dovedit foarte serviabile, dispunând, la 14 noiembrie 1740, evacuarea vechii reședințe, așa-numita casă Rebentisch, care, după moartea episcopului Falkenstein, a fost atribuită comandantului Posch. Mai mult, s-a hotărât, la 15 noiembrie 1740, ca locuința să fie renovată, hotărârea administrației fiind comunicată episcopului Stanislavich la data de 18 noiembrie 1740.³⁰

În ceea ce privește activitatea episcopului în noua sa dieceză, regăsim la Stanislavich aceeași grijă ca și cea a predecesorului său, Adalbert von Falkenstein, de a cunoaște îndeaproape realitățile vieții credincioșilor și ale clerului. În acest sens, Stanislavich va întreprinde mai multe vizite pastorale în care se va informa asupra situației din teritoriu. Într-o scrisoare din octombrie 1741, redactată în treizeci și trei de puncte, episcopul o informa pe împărăteasa Maria Theresia (1717–1780) asupra situației deplorabile a multora dintre bisericile diecezei, construite din lemn, și asupra vieții destul de grele a preoților care dispuneau de venituri foarte mici. Tocmai din acest ultim motiv, episcopul a împiedicat numirea unui cleric ce provenea dintr-o altă dieceză, pe unul dintre cele două locuri canonice, care erau rezervate pentru numire împăratului. Episcopul își motiva gestul prin faptul că, astfel, ar fi fost luată unor clerici indigeni merituoși posibilitatea de a urca în rang în dieceză.³¹

Atingând problema Capitlului, episcopul Stanislavich va descrie, într-o scrisoare către curtea de la Viena, starea deplorabilă a locuințelor canonicilor, care se aseamănau mai degrabă cu o carceră. Din această cauză, el cerea administrației punerea la dispoziție a unei grădini în afara orașului pentru odihna acestor clerici. Cu o altă ocazie, episcopul a cerut ridicarea numărului canonicilor la opt, doi dintre ei putând fi astfel însărcinați cu conducerea unui preconizat seminar. Din această perioadă sunt cunoscuți următorii canonici: *Josef Lorenz Zakarias von Lech*, numit canonic de Cenad, la Viena, în 1737. El va veni la Szeged, oraș de care se va simți atât de atașat, încât și mai târziu, după ce a fost numit prepozit al Capitlului de Cenad, la Timișoara, el va rămâne la Szeged, în ciuda tuturor protestelor ierarhilor săi. A încetat din viață la 31 august 1748, la Szeged.³² Un alt canonic a fost *Johann Gabriel Mayer*, devenit prepozit în 1749, el a fost vicarul general al episcopilor Falkenstein, Stanislavich și Engl de Wagrein, asigurând conducerea interimară a diecezei după moartea primilor doi episcopi. Moare la 24 septembrie 1754 la Timișoara.³³ Canonicul *Karl Keve* nu va locui prea mult în dieceză, fapt pentru care nici nu va fi simpatizat. Din 1743 el va aparține de capitlul de Alba-Iulia. Un alt canonic a fost

³⁰ Ibid., 441.

³¹ Batisweiler, *Aufstieg und Entwicklung*, 80; Juhász, "Nikolaus Stanislavich", 444.

³² *Schematismus*, 74.

³³ Ibid., 75.

Carlo Francesco Tazzoli, care, bolnav fiind, va ocupa *stallum*-ul de canonic între 1739–1741. Moștenirea sa a fost atât de mică, încât nu a acoperit nici măcar cheltuielile de înmormântare. *Franz Eugen von Limpurg* va fi numit canonic în 1742, provenind din Dieceza de Passau. Mai târziu el va deveni prepozit, murind în 1758. *Michael Szlezak*, un preot provenit din Arhidieceza de Esztergom, bun cunoscător al limbilor maghiară, germană, dar și al limbilor slave, va converti în cei 17 ani de preoție, de dinaintea numirii sale, 158 de ne-catolici la adevărata credință. În 1744 i se va atribui locul de canonic, devenit liber, al lui Karl Keve, murind în 1751 ca și canonic custode. Un alt canonic a fost *Blasius Christophorus Milli*, născut la Raguza, el a fost unul dintre preoții care au venit cu episcopul Stanislavich din Oltenia în Banat. Milli a fost primul paroh din Dudeștii Vechi, fiind cunoscut sub numele de *Don Blazo*. După unsprezece ani petrecuți ca paroh, devine canonic-custode, iar la un moment dat chiar vicar general, fiind înmormântat, la moartea sa petrecută la 7 martie 1753, în cripta Domului din Timișoara. Unul dintre canonicii cei mai cunoscuți istoriografiei Banatului este canonicul *Clemens Rossi*, care a adus în Banat, pe la 1730, cultura viermilor de mătase și culturile de orez. Încă din timpul episcopului Falkenstein s-a dorit ca acestui demn cleric să îi fie atribuit un loc în capitulul de Cenad. Abia sub episcopul Stanislavich va deveni canonic. Va fi foarte respectat de Administrație, devenind vicar general și protonotar apostolic. Cu ocazia aniversării a cincizeci de ani de preoție, el a primit de la Sfântul Părinte Papa Clement al XIII-lea, ca prepozit mare (*Praepositus major*), dreptul ereditar – pentru sine și succesorii săi – de a purta la celebrări însemnele episcopale.³⁴

În ceea ce privește compoziția clerului diecezan, acesta era format, în marea lui majoritate, din clerici regulari (preoți-călugări), clerul secular fiind în mai mică măsură prezent. Pentru aducerea de preoți pentru pastorația turmei sale, episcopul a trebuit, adesea, să se adreseze altor dieceze. Importanța clerului secular pentru episcopul Stanislavich este exemplificată prin cazul parohiei Vârșeț (*Werschetz*), ivit în anul 1743. Astfel, la acea dată, comunitatea din Vârșeț dorea să aibă în oraș mai mulți clerici, cerând în acest sens ca parohia lor să fie încredințată franciscanilor. Administrația Banatului vedea acest lucru cu ochi buni, deoarece astfel era rezolvată problema călugărilor franciscani ai provinciei *Sanctissimi Salvatoris*, a căror mănăstire timișoreană urma să fie demolată pentru a face loc noilor fortificații ale orașului de pe Bega. Episcopul nu era de acord însă cu această propunere, deoarece Vârșețul era reședință decanală și trebuia, implicit, să fie ocupat de un cleric secular. Văzând că administrația este inflexibilă, episcopul Stanislavich s-a adresat direct împărătesei Maria Theresia și, convins de justetea și mai ales de izbânda cauzei sale, l-a numit ca

³⁴ Juhász, "Nikolaus Stanislavich", 445–44; *Schematismus*, 50, 64, 75.

paroh de Vârșeț, la data de 1 aprilie 1743, pe preotul Johannes Rösch.³⁵ Comisia “Neoquistica”, găsiind totuși un compromis, l-a numit, la rândul ei, pe preotul Josef Brozek în mai sus-amintita funcție. Această rezolvare a situației nu a fost acceptată de către episcop, care, în sfârșit, a primit decizia împărătesei, printr-un așa-numit *Placet*, decizie favorabilă lui și emisă la data de 31 iulie 1743.

Deși era o fire bolnăvicioasă, Stanislavich va efectua mai multe vizite pastorale în dieceză. Există dovezi ale unor vizite pastorale din anii 1742, 1743 și 1747. Cu ocazia acestei din urmă vizite, episcopul a fost nevoit, datorită nesigurăranței drumurilor și a cetelor de răufăcători, să ceară administrației camerale a Banatului să aprobe să fie însoțit de opt soldați înarmați, care pe parcursul întregii sale vizitațiuni canonice să-i asigure paza.³⁶

Construcția Domului, adică a catedralei episcopale, a fost o altă preocupare a episcopului Stanislavich. Astfel, istoricul Baroti Lajos (pe numele său inițial, german, Ludwig Grün) amintește că, episcopul Stanislavich și-ar fi exprimat, la data de 13 aprilie 1743, dorința fierbinte de a vedea, în cel mai scurt timp, terminate lucrările la catedrală. Tot ca urmare a unei scrisori a episcopului Stanislavich, adresată împărătesei Maria Theresia, Camera Aulică vieneză atribuia, la 10 februarie 1740, suma de 5000 de guldeni pe jumătate de an, pentru continuarea lucrărilor la Dom.³⁷

O altă problemă a episcopului Stanislavich a fost aceea de a-și reaseza familia, refugiată din Oltenia, și care și-a pierdut, la plecarea din provincia vecină, întreaga avere. Episcopul nu a uitat faptul că pe când rezida la Craiova, familia sa l-a sprijinit financiar până când i-a fost acordat un salariu de către administrația imperială. Astfel, în Banat, episcopul s-a adresat în mai multe rânduri administrației, cerând o înlocuire a proprietăților familiei sale, pierdute în Oltenia datorită turcilor. Administrația i-a răspuns de fiecare dată că, în Banat nu există alt mare proprietar funciar în afară de împărat, astfel cererea sa rămânând neaprobată. Singurele reparații au fost o reducere de taxe la oarendă, iar în 1745 o diplomă nobiliară maghiară, acordată unui nepot al episcopului, pe nume Anton. Diploma nobiliară prevăzută cu blazonul familiei, conținea mai multe informații privind faptele laudabile ale familiei Stanislavich și ale episcopului Nicolaus, gesturi ce au adus mari servicii casei imperiale.³⁸ Unul dintre nepoții episcopului, Paul de Vuko et Branko, va studia, cu sprijinul unchiului său, la Roma, la colegiul Congregației “De Propaganda Fide”, de unde se va întoarce în Banat cu două doctorate, unul în teologie și unul în filozofie, fiind sfințit preot și devenind secretar episcopal, iar ulterior notar al Capitlului

³⁵ Batisweiler, *Aufstieg und Entwicklung*, 81.

³⁶ Juhász, Schicht, *Das Bistum*, 96.

³⁷ Juhász, “Nikolaus Stanislavich”, 442.

³⁸ *Ibid.*, 427–428.

Catedral și consilier comitatens. În timp, el va deveni decan de Vârșeț și unul dintre cei mai influenți oameni ai diecezei.³⁹

În timpul păstoririi episcopului Stanislavich sunt amintite ca nou înființate parohiile: Mehadia înființată în anul 1740, Vinga, Dognecea și Cenad înființate în 1741, Sântana Nouă și Kudritz (azi Gudurica, în Serbia) în 1742, Törökbecske (azi Novi Bečej, în Serbia) în 1748, Bulci, transferat de la Țela în 1749 și Arad-Sânmartin și Sasca Montană în 1750.⁴⁰ Dintre aceste înființări de parohii, respectiv reînființări și transferări, cea mai spectaculoasă a fost cea din vechiul scaun episcopal, adică parohia Cenad.⁴¹ Astfel, pe locul în care înainte de perioada turcească se afla scaunul episcopal, episcopul Adalbert von Falkenstein dorea să construiască, dintr-o fundațiune a sa de 3000 de florini, o nouă biserică. Prin fondarea parohiei se transpunea astfel, în realitate, o mai veche dorință testamentară a episcopului Falkenstein. În 1741, preotul Paul Sándor candida pentru parohia Cenad, administrația respingându-l. Episcopul a protestat împotriva acestei respingeri, înaintând din nou o petiție împărătesei. Aceasta îi va da lui Stanislavich un răspuns favorabil, astfel că preotul Paul Sándor își va putea prelua postul. La 15 iunie 1743, episcopul Stanislavich sfințește piatra de temelie a noii biserici din Cenad.

Faptul că sub episcopul Stanislavich nu s-au înființat prea multe parohii, se datorează și realității nefavorabile, războiul cu turcii izgonind mulți catolici, și, în special, germani, din deja închegatele lor așezări, iar pe de altă parte administrația nu a mai inițiat o altă campanie de colonizare în acest timp. Astfel, administrația a încercat să afle printr-un recensământ care este situația în teritoriu, pentru a putea trimite acolo unde este nevoie mai mare noi familii de coloniști. Singurul mod de aducere de coloniști, în Banat, în această perioadă, a fost acela prin care unii coloniști veniți în anii anteriori puteau călători în zonele natale pentru ca astfel să atragă și alți noi coloniști. Din acest motiv, nu se cunoaște numărul exact al celor veniți în această perioadă în Banat. Se știe totuși că majoritatea celor sosiți acum proveneau din Vorarlberg (Austria), din zona orașului Trier și din cea a orașului Mainz (ambele din vestul actualei Germanii). În Banat, ei primeau la venire bani în avans pentru însămânțare, unele unelte agricole, casă și vite. Însă cu toate că, el însuși nu fondase prea multe parohii, episcopul Stanislavich a reorganizat teritoriul diecezei, rearondând parohiile existente în patru decanate, pe care le-a și vizitat în câteva rânduri⁴². În perioada 1716–1777, sub jurisdicția episcopilor de Cenad au stat și parohiile catolice de rit oriental din Banat. În acest sens, episcopul Stanislavich a administrat și

³⁹ Batisweiler, *Aufstieg und Entwicklung*, 82.

⁴⁰ *Schematismus*, 83; Roos, *Erbe und Auftrag*, 144.

⁴¹ Juhász, "Nikolaus Stanislavich", 457–458, Roos, *Erbe und Auftrag*, 154–155.

⁴² Roos, *Erbe und Auftrag*, 147.

cele două parohii greco-catolice din Zăbrani și Timișoara-Fabric, susținând unirea religioasă sub acest aspect confesional și ritual. La fel ca și antecesorul său, episcopul Falkenstein, Nicola Stanislavich a susținut înființarea cât mai grabnică a unei episcopii greco-catolice, care să cuprindă teritoriile bănățene, și care, lucru pentru prima dată propus de el, să își aibă scaunul la Lugoj.⁴³

Episcopului Stanislavich i se datorează dobândirea, la 9 februarie 1742, prin donație imperială din partea împărătesei Maria Theresia a domeniului episcopal de la Máko. Veniturile provenite din vânzarea grânelor produse pe aceste pământuri, au susținut existența episcopilor, a curiei diecezane, dar au și contribuit, uneori substanțial, la dotarea unor preoți, a unor parohii și biserici cu cele necesare cultului⁴⁴.

În ciuda sănătății sale precare, episcopul Stanislavich s-a implicat foarte mult în viața diezezei sale. În 1744, episcopul trebuie să se fi aflat într-o situație gravă de sănătate, dacă președintele administrației camerale putea afirma că și-a luat rămas bun de la episcopul de Cenad care se afla pe moarte. Însă, în 1746, episcopul Stanislavich a putut pleca la Buda pentru tratament, iar în 1749 administrația dispunea oficiilor administrative din Lugoj, Caransebeș și Mehadia să asigure transportul de ape termale, îmbuteliat în butoaie de lemn, de la Mehadia (Băile Herculane) la Timișoara, ape care erau destinate îngrijirii sănătății sale.⁴⁵

Cu toate acestea, episcopul Stanislavich înceta din viață la 26 aprilie 1750, la Timișoara, fiind înmormântat în cripta Domului.⁴⁶ Abia după câțiva ani s-a putut clarifica problema moștenirii sale, în 1753 Administrația Camerală punând în vedere comunității din Theresiopolis (Vinga) să îi trimită pe moștenitorii episcopului la Timișoara pentru a fi deschis testamentul în prezența lor.

Deși contemporană unor vremuri tulburi, marcate adesea de războaie, molime, o aparentă stagnare și mișcări de revoltă, perioada păstoririi episcopului Stanislavich a fost una de un real progres, de așezare a unor realități fundamentale, peste care toți succesorii săi, dar mai ales urmașul său imediat, episcopul-conte Franz Anton Engl de Wagrain, au putut construi mai departe un viitor strălucit Diezezei de Cenad și o pastorație tot mai adaptată condițiilor și cerințelor timpurilor epocii moderne europene.

⁴³ Claudiu Călin, "Greco-Catolicii din Dieceza de Cenad în secolul al XVIII-lea", *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Graeco-Catholica Varadiensis* LIV, nr. 1 (2009): 113–114.

⁴⁴ Martin Roos, *Erbe und Auftrag*, 147, 158–159.

⁴⁵ Juhász, "Nikolaus Stanislavich", 468–469.

⁴⁶ *Schematismus*, 54; Juhász, Schicht, *Das Bistum*, 98; Kálmán Juhász, "Nikolaus Stanislavich", 469.

ANEXE

1

Diploma imperială de numire a episcopului Nicola Stanislavich în calitatea de Vicar Apostolic al Valahiei Cis-Alutane și însușirea acestuia cu toate drepturile și îndatoririle ce decurg din această numire, paralel exercitată cu cea de episcop de Nicopole. Numirea era valabilă până la ulterioare prevederi. Documentul este emis la Viena, la 30 martie 1726, fiind semnat de împăratul Carol al VI-lea de Habsburg, prințul Eugeniu de Savoya și contele Johann Franziskus von Dietrichstein.⁴⁷

Nos Carolus Divina Favente Clementia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus ac Germanie, Hispaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae, Slavoniæ, et Serviæ Rex, Archi-Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carintiæ, Carniolæ, et Wirtembergæ, superioris, et inferioris Silesiæ, Marchio[,] Moraviæ, superioris et inferioris Lusatiæ, Comes Habsburgi, Tyrolis, et Goritiæ *f.f.* [etc.], notum facimus et tenore præsentium memoriæ commendamus, quorum interest, universis; Quemadmodum illud semper habuimus antiquissimum, ut, quæ ad cultum Divinum, Religionemque Nostram avitam pertinent, præcipua cura complecteremur, Dominatuique Nostro subjecti populi hac hac quidem in re ne quid a Nobis desiderarent; Sic et Cæsareo-Regianum Nostrarum partium esse duximus, ut hanc ipsam solitudinem Nostram præprimis illis in Provinciis palam redderemus, quas bello Superiori Turcico Ejusdem, cujus causam tuendam susceperamus, Numinis opitulante gratia e faucibus hostium recuperavimus, quatenus et sic adversus tantam Summi DEI munificentiam aliqua saltem ex parte grates referemus; Cumque eas inter novas Regnorum Nostrorum accessiones non mediocrem constituent partem in jus, ditionemque Nostram vindicati districtus quinque Valachiæ Cis-Alutane, unde Nobis inter cætera relatam fuit, multos ibidem Incolas Orthodoxæ Religioni Nostræ addictos vivere, harum quoque animarum curæ ac solatio benigne prospicere volentes adducti fuimus, ut Venerabilis atque devoti fidelis Nobis dilecti Nicolai Stanislavich Episcopi Nicopolitani precibus eo lubentius deferrem qui laudabili plane zelo instinctus Nobis institit ut Eundem illis in partibus Vicarium Apostolicum nominarem; Humillima itaque Ejus Supplicatione permoti, perspectaque, qua se commendabilem admundum reddit, fide, doctrina, ac vitæ integritat, nec noc compluribus Statu Suo Ecclesiastico dignis animi dotibus Eundem Episcopum Nicolaum Stanislavich nominamus hisce Vicarium Apostolicum, et usque ad ulteriorem Nostram benignissimam resolutionem qua talem admittimus in Valachiam Nostram Cis-Alutanam, quatenus munia Episcopalia interim ibidem exercere, ac aliam quæque ad promovendum cultum Divinum, animarumque salutem juxta cognitum Suum zelum religiose æque ac discrete peragere possit, ac valeat; Harum testimonio literarum manu Nostra subscriptarum, et Sigillo Nostro Cæsareo-Regio munitarum: Quæ dabantur in Civitate Nostra Viennæ die trigesima mensis Martii anno millesimo septingentesimo vigesimo sexto, Regnorum Nostrorum Romani decimo quinto, Hispanicorum decimo tertio, Hungarici, et Bohemici vero etiam decimo quinto.

⁴⁷ Document pertinent Arhivei Diecezane Romano-Catolice de Timișoara, expus în cadrul Muzeului Diecezan al Episcopiei Romano-Catolice de Timișoara.

Carolus m[anu]. p[ropria].
Eugenius a Sabaudia

Joannes Franciscus Comes a Dietrichstein
Ad Mandatum Sac[rae] Cæs[ariae] Regiæque
Catholicæ Majestatis proprium.
Ferdinandus Josephus de Rech Cronn[?] m[anu]. p[ropria].
Franciscus Mathias Coop[iat]or m[anu]. p[ropria].

2

Diploma imperială de numire a episcopului Nicola Stanislavich, (până atunci) episcop de Nicopole, călugăr din Ordinul Fraților Minori (franciscan observant) în calitatea de Episcop de Cenad (cu reședința la Timișoara), după moartea episcopului Adalbert von Falkenstein. Documentul este emis la Viena, la 21 octombrie 1739, fiind semnat de împăratul Carol al VI-lea de Habsburg, de contele Ludovicus Batthyány și de Antonius Mátyás, fiind înregistrat drept folio 44. Actul a fost prezentat Consiliului Camerei Ungariei la 7 iulie 1740, fiind semnat de luare la cunoștință de Georgius Vitalis. În decursul vremii diploma a făcut parte, în arhiva timișoreană, din grupurile de acte Centuria 26, Nro. 21, respectiv Centuria 1^a No. 31.⁴⁸

Nos Carolvs Sextvus Dei Gratia Electvs Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae, Sclavonieqve etc: Rex, Archi-Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carnioliæ, Luxemburgi, Württembergæ & Thekæ, superioris & inferioris Silesiæ, Princeps Sveviæ, Marchio Moraviæ, Comes Habsburgi, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi et Goritiæ etc, memoriæ commendamus tenore præsentium significates quibus expedit universis. Quod Nos pro ea, qua in constituendis, e[t] eligendis legitimis Ecclesiarum Pastoribus ducimur Cura atq[e] Sollicitudine, benignum habentes respectum personalium Qualitatum Doctrinæ item e[t] Eruditionis, nec non gratæ e[t] omnibus acceptæ exemplaris Vitæ Conversationis, cæterarimq[ue] eximiarum Animi Dotum Reverendi NICOLAI STANISLAVICH Episcopi Nicopolitani, ex Ordine Minorum Sancti Francisci Seraphici, quibus Ipsum DEI, altissimi munere insignitum e[t] ornatum creberrimis Fidelium nostrorum Testimoniis, imo propria etiam nostra experientia benigne cognovimus: Cum igitur ob id, tum vero in benignam Considerationem sumentes tam Antenatorum quam e[t] Cognatorum Ejusdem ac propria etiam ipsius tam in Ecclesiam DEI, quam e[t] Augustissimam Domum nostram Austriacam Merita e[t] Servitia, Eundem NICOLAVM STANISLAVICH tanquam Personam idoneam, e[t] de Ecclesia DEI benemeritam, Nobisq[ue] eo nomine gratam e[t] acceptam, ad Episcopatum *Csanadiensem* subjurisdictione Sacræ prædicti Regni nostri Hungariæ Coronæ existentem, nunc per mortem e[t] ex hac Vita decessum Reverendi ac Magnifici Adalberti Liberi Baronis a Falkenstein, ejusdem Episcopatus ultimi veri, ac legitimi Possessoris de Jure e[t] de facto vacantem legitimoq[ue] Possessore carentem, autoritate Juris Patronatus nostri Regii, quod generaliter in conferendis universis prædicti Regni nostri Hungariæ,

⁴⁸ ADT, Acta Denominationalia Nicolai Stanislavich, Diploma imperială de numire în scaunul de episcop de Cenad (cu reședința la Timișoara), Viena, 21 octombrie 1739.

Partiumve eidem annexarum Ecclesiis, ac earum Beneficiis instar Divorum quondam Hungariæ Regum, Prædecessorum videlicet nostrorum gloriosæ reminiscentiæ, optimo Jure habere, e[t] exercere dignoscimur, eligendum ac nominandum, Ipsiq[ue] dictum Episcopatum *Csanadiensem* simul cum omnibus Bonis, ac Juribus Possessionariis Castris nimirum, Castellis, Oppidis, Villis, Possessionibus, Prædiis, cæterisq[ue] Appertinentiis quocunq[ue] nomine censendis, e[t] ubicunq[ue] sub Jurisdictione præditæ Sacræ repetiti Regni nostri Hungariæ Coronæ reperibilibus, eorundemq[ue] Proventibus Obventionibus, e[t] Emolumentis ad dictum Episcopatum *Csanadiensem*, de Jure e[t] ab antiquo spectantibus, e[t] pertinere debentibus, dandum, e[t] conferendum esse duximus: Prouti eligimus, nominamus, damusq[ue] e[t] conferimus præsentium per vigorem. Quocirca Vobis Fidelibus nostris Clero e[t] Populo prærepetitæ Ecclesiæ *Csanadiensis* harum serie firmiter præcipientes committimus e[t] mandamus, quatenus præfatum NICOLAUM STANISLAVICH a modo imposterum, pro vero legitimo, ac indubitato Episcopo, e[t] Prælato habere, tenere e[t] recognoscere Eidemq[ue] debitum Honorem Reverentiam e[t] Obedientiam, prout bonos e[t] pios Ecclesiæ Ministros ac Christi Fideles decet, præstare, ac exhibere, in omnibus deniq[ue] licitis et consuetis Rebus Jurisdictioni Ejus parere e[t] obtemperare modis omnibus debeatis, ac teneamini, Secus non facturi: Præsentibus perlectis Exhibenti restitutus. Datum in Arhi-Ducali Civitate nostra Vienna Austriæ die Vigesima-prima Mensis Octobris, Anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo nono. Regnorum nostrorum Romani Vigesimo-nono, Hispaniarum Trigesimo-septimo Hungariæ vero, Bohemiæ e[t] reliquorum Anno similiter Vigesimo nono.

Carolus m[anu]. p[ropria].

Comes Ludovicus de Batthyan m[anu]. p[ropria].

Antonius Mátyás m[anu]. p[ropria].

Regestrat fol[io]. 44.

NIKOLA STANISLAVICH – BISHOP OF NICOPOLIS AD HYSTRUM AND BISHOP OF CENAD (1725–1739/ 1739–1750)

Abstract

The tumultuous past of the Catholic Bulgarians living from three centuries nearly in the Banat, around Bucharest, and in Bulgaria of today knew certain tragic moments in the course of time, as the uprising of Chiprovtsi that quashed down by Ottomans, 1688, that population exodus to the north of the Danube, toward Walachia, and the privileges they were given by Constantin Brâncoveanu, but also their migration to Transylvania and colonizing in the Banat of the enlightened monarchs of Vienna. Skilful merchants, farmers and cowmen, they had ecclesiastic Roman Catholic institutions that deeply influenced their life: bishoprics of Nikopol and Sardica (Sofia), but also the Bulgarian monastic province of the observant Franciscans “the Immaculate Conception”. From those monks the energetic figure of Nikola Stanislavich rose; he was born in Craiova, in 1694, became bishop of Nikopol and after of Cenad, which residence was in Timișoara. Educated in Rome, appointed as a bishop through the instrumentality of the dicasteries of Rome and the monarchs of Vienna, he irreversibly marked the Paulician Bulgarians fascinating history.